

**ПРОЄКТ «РОСІЙСЬКІ АКТИВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ»
(RUSSIAN ASSETS AS THE SOURCE TO RESTORE
THE UKRAINIAN ECONOMY)**

**Моніторинг № 32
публікацій на тематику
«Російські активи, санкції, конфіскації
на відбудову економіки України»**

30 листопада 2023 р.

Європейська комісія готується 12 грудня опублікувати остаточний проєкт плану з використання суверенних російських активів, заморожених на території ЄС, на користь України.

План Єврокомісії передбачає запровадження податку на надприбутки від використання заморожених активів. Він міститиме застереження, що новий податок не вплине на «національні податки чи інші заходи».

Як нагадує Bloomberg, доля плану залежить від зустрічі Єврокомісії з експертами від країн-членів ЄС 6 грудня, які мають висловити застереження щодо використання активів РФ. Такі з них, як Бельгія, Німеччина, Франція, Італія та Люксембург раніше виступили проти прискорення процесу й закликали до поступовішого підходу – приміром, почати не з законодавчої пропозиції, а більш неформального документа.

Ухвалення плану 12 грудня Єврокомісією дозволить лідерам ЄС розглянути його на саміті в Брюсселі, який відбудеться пізніше того ж тижня.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-30/eu-aims-to-unveil-plan-to-tap-frozen-russian-assets-amid-doubts>

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-konhres-ssha-zakonoproiekt-rosiiski-aktyvy/32707936.html>

<https://forbes.ua/news/es-u-grudni-predstavit-plan-vikoristannya-zamorozhenikh-rosiyskikh-aktiviv-bloomberg-30112023-17617>

<https://www.dw.com/uk/smigal-v-kongres-ssa-vnesli-zakonoproiekt-sodo-konfiskacii-rosijskih-aktiviv/a-67591685>

https://news.yahoo.com/bloomberg-eu-announce-plans-frozen-181756109.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLnNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAAYsUh706RaH_nGigfKNzEY3syBgCilpX1XKwx7pC0egU43ylaM5fC5M8hUN3AloxZoDhGCIjlMaG3L6w5GCQmominxg

[I0u4nMR4CxQSQHVHE-f0qCHDva-twYrbUg1Vq3gLsnSExSB7c1iBGx8ldegANfbreQXecB8y1G7aPCEU
https://www.radiosvoboda.org/a/news-yes-opodatkuvannya-prybutky-aktyvy-rf/32708806.html](https://www.radiosvoboda.org/a/news-yes-opodatkuvannya-prybutky-aktyvy-rf/32708806.html)
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/30/7174655/>
<https://www.slovoidilo.ua/2023/11/30/novyna/finansy/stalo-vidomo-koly-yevrosoyuz-predstavyt-plan-peredachi-ukrayini-doxodiv-zamorozhenyx-aktyviv-rf>
<https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/30/7431105/>
<https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/jevrokomisija-hotova-opriljudniti-rizikovaniy-projekt-vikoristannya-rosijskikh-aktiviv-dlja-ukrayini-bloomberg.html>
<https://suspilne.media/628762-u-kongresi-ssa-zareestrovano-zakonoproekt-pro-arest-aktiviv-rosii-na-korist-vidnovlenna-ukraini/>
https://mbiz.censor.net/news/3458828/yevrokomisiya_predstavyt_plan_vkorystannya_zamorozhenyh_aktiviv_rosiyi_dlya_vidnovlennya_ukrayiny_12
<https://prm.ua/u-yevrokomisii-vyhadaly-plan-iak-vykorystaty-zamorozheni-hroshi-rf-na-koryst-ukrainy-bloomberg/>
<https://mind.ua/news/20266293-evrokomisiya-nezabarom-predstavit-plan-pererahuvannya-ukrayini-podatkov-iz-zamorozhenih-rosijskih-akti>
<https://nizhyn.in.ua/yes-planuye-otrimati-pributok-iz-ponad-e200-mlrd-zamorozhenix-koshtiv-rf-bloomberg.html>
<https://unn.ua/news/yes-planuie-12-hrudnia-predstavty-plan-vkorystannia-prybutkiv-vid-zamorozhenykh-rosiiskikh-aktiviv-bloomberg>
<https://euromaidanpress.com/2023/11/30/bloomberg/>

Деякі держави-члени Європейського Союзу під час обговорення нового 12-го пакету санкцій виступили проти положення про жорсткі обмеження реекспорту до росії низки європейських товарів.

Деякі країни ЄС вважають, що один із пунктів наступного пакета санкцій, який має на меті завадити росії обходити накладені обмеження, «заходить надто далеко та призведе до негативних наслідків для світової торгівлі ЄС» і виявиться безуспішним.

<https://www.reuters.com/world/europe/eu-states-push-against-no-russia-clause-sanctions-package-sources-2023-11-30/>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3794238-deaki-kraini-es-namagautsa-pomaksiti-sankcii-proti-rf-reuters.html>

https://lb.ua/world/2023/11/30/586872_12y_paket_sanktsiy_ies_deyaki_kraini.html

<https://glavcom.ua/world/world-economy/dejaki-jevropejski-krajini-khochut-pomjakshiti-sanktsiji-proti-rosiji-reuters-971832.html>

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/30/7174661/>

29 листопада 2023 р.

Міжвідомча робоча група з питань реалізації санкційної політики рекомендувала подати на розгляд Ради національної безпеки та оборони

України пропозиції щодо застосування секторальних санкцій до усіх фінансових, у тому числі банківських установ рф та рб.

<https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=95a6a6b9-cb89-4c9f-a725-cce3818818c0&title=Mrg>

Законопроект про арешт активів на користь відновлення України (The Asset Seizure for Ukraine Reconstruction Act) внесли до американського Конгресу законодавці від обох провідних партій США. Серед співавторів сенатор від Демократичної партії Шелдон Вайтгауз, сенатор з Республіканської партії Ліндсі Грем, конгресмен-республіканець Джо Вілсон та конгресмен-демократ Стів Коен. Підтримали цей законопроект також сенатори-демократи Річард Блюменталь і Майкл Беннет, а також сенатор-республіканець Джим Ріш.

Законопроект передбачає пришвидшення процедури для Міністерства юстиції США конфіскації активів великої вартості, що належать підсанкційним російським олігархам за допомогою існуючих процесів адміністративної конфіскації та передачу доходів від цих активів в Україну.

<https://www.whitehouse.senate.gov/news/release/whitehouse-graham-wilson-cohen-introduce-bipartisan-bicameral-legislation-to-seize-russian-oligarch-assets-to-aid-ukraine>

<https://www.holosameryky.com/a/aktyvy-rosiiskyh-oligarhiv-zakonoproekt/7377073.html>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3793666-u-ssa-predstavili-zakonoproekt-sodo-konfiskacii-aktiviv-rosijskih-oligarhiv.html>

<https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/analytics-and-forecasts/treba-zmusiti-ih-zaplatiti-u-ssha-predstavili-zakonoproekt-schodo-konfiskatsii-aktiviv-rosijskih-oligarhiv.htm>

<https://zn.ua/ukr/usa/u-ssha-predstavili-zakonoprojekt-pro-konfiskatsiju-aktiviv-rosijskikh-oliharkhiv.html>

<https://glavcom.ua/world/world-politics/ssha-predstavili-zakonoprojekt-pro-konfiskatsiju-aktiviv-rosijskikh-oliharkhiv-971636.html>

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/29/7174603/>

<https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/29/7430971/>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3793666-u-ssa-predstavili-zakonoproekt-sodo-konfiskacii-aktiviv-rosijskih-oligarhiv.html>

<https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/29/7430971/>

<https://glavcom.ua/world/world-politics/ssha-predstavili-zakonoprojekt-pro-konfiskatsiju-aktiviv-rosijskikh-oliharkhiv-971636.html>

<https://www.rbc.ua/rus/news/senatori-ssha-gotuyut-zakon-konfiskatsiyu-1701300236.html>

<https://interfax.com.ua/news/general/951121.html>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/30/707167/>

<https://babel.ua/news/101203-u-kongresi-ssha-zareyestruvali-zakonoprojekt-pro-aresht-aktiviv-rosiji-na-korist-vidnovlennya-ukrajini>

<https://www.unian.ua/world/u-senati-predstavili-zakonoproekt-pro-priskorennya-konfiskaciji-aktiviv-rf-dlya-dopomogi-ukrajini-12470649.html>
<https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/analytics-and-forecasts/v-ssha-hochut-pokarati-oligarhiv-yaki-pidtrimuyut-putina-predstavleno-dokument.htm>

Потенційна репутаційна шкода від використання заморожених активів росії для відновлення України поки що виключає такий крок. Про це заявив віце-президент Європейського центрального банку Луїс де Гіндос.

«Наша позиція щодо використання дивідендів та відсотків від заморожених активів зрозуміла. По-перше: це має бути глобальне рішення, в ідеалі за участю всіх членів «Великої сімки. Крім того, нам потрібно бути обережними, оскільки це може призвести до репутаційних збитків», – сказав він.

За його словами, це матиме наслідки для євро як безпечної валюти. «Євро – друга за важливістю валюта у світі, і ми маємо враховувати її довгострокову репутацію. Я думаю, що є й інші способи фінансування відновлення України», – заявив Луїс де Гіндос.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-29/ecb-vp-says-using-frozen-assets-could-damage-euro-s-reputation#xj4y7vzkg>

<https://www.rbc.ua/rus/news/vikoristannya-aktiviv-rf-dopomogi-ukrajini-1701245631.html>

https://censor.net/ua/news/3458490/vykorystannya_zamorozhenyh_rosiyiskyh_aktiviv_na_koryst_ukrajini_moje_zashkodyty_reputatsiyi_yevro_yevropeyskyy_i

<https://focus.ua/uk/economics/609526-u-yevropi-raptom-virishili-shcho-peredacha-zamorozhenih-rosiyskih-aktiviv-ukrajini-stanovit-zagrozu-detali>

<https://minfin.com.ua/ua/2023/11/29/116953857/>

<https://antikor.com.ua/articles/668888-v-evrope-reshili-cho-peredacha-zamorozhenykh-rossijskikh-aktivov-ukrajini-pre-dstavljaet-ugrozu>

<https://antikor.com.ua/articles/668888-v-evrope-reshili-cho-peredacha-zamorozhenykh-rossijskikh-aktivov-ukrajini-pre-dstavljaet-ugrozu>

<https://finclub.net/ua/news/yetsb-pobachyv-ryzyky-dlia-ievro-u-dopomozhi-ukraini-za-rakhunok-aktiviv-rosii.html>

<https://fakty.ua/429783-reputaciya-evro-pod-ugrozoj-v-es-uzhe-ne-hotyat-ispolzovat-zamorozhennye-aktivy-rossii-vo-bлаго-ukrainy>

<https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/yetsb-vykorystannia-zamorozhenykh-aktiviv-mozhe-zavadyty-reputatsii-ievro>

<https://newsme.online/general/n/PSesWF7VF>

Особлива економічна зона Расон, колись північнокорейський експеримент з обмеженого капіталізму, тепер стала епіцентром зростаючої

співпраці КНДР з росією, включаючи можливі поставки зброї для війни в Україні.

<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-korean-special-economic-zone-poised-revival-new-russia-trade-2023-11-29/>

<https://www.unian.ua/world/nova-nebezpeka-kndr-i-rosiya-nalagodzhuuyut-torgivlyu-v-osobliviy-ekonomichniy-zoni-12470175.html>

Фінансово-аналітичне управління Чехії розглядає питання заморожування нових об'єктів нерухомості російських державних організацій.

Перевірки тривають у готелях Ulrika та Moskevsky dvur у Карлових Варах. За даними чеської влади, їх контролюють компанія Зв'язокінвестнафтохім із Татарстану та російська держкомпанія Медичний центр.

<https://biz.nv.ua/ukr/markets/chehiya-zamorozila-ob-yekti-rf-perevirki-v-gotelyah-nalezhnih-rosiyskim-derzhavnim-organizaciyam-50372224.html>

Уряд Сполучених Штатів оголосив про запровадження нового пакету санкцій проти двох десятків фізичних осіб і організацій в Ірані та інших країнах, які забезпечували фінансовий прибуток іранського режиму й зокрема його військової машини.

«Сьогодні OFAC запровадив санкції проти понад 20 фізичних та юридичних осіб за їхню участь у фінансових схемах на користь Міністерства оборони та матеріально-технічного забезпечення Збройних сил Ірану (MODAFI), Генерального штабу Збройних сил Ірану (AFGS) і Корпусу вартових ісламської революції — Сил Кудс (IRGC-QF)», – йдеться у повідомленні.

<https://rubryka.com/2023/11/29/uryad-ssha-zaprovadyv-cherhovi-sanktsiyi-proti-lyudej-i-kompanij-yaki-pratsyuvaly-na-vijskovi-potreby-iranu/>

Співзасновник інвестиційної компанії LetterOne, мільярдер Герман Хан програв судовий позов проти санкцій Європейського Союзу через його ймовірні тісні зв'язки з президентом Володимиром Путіним.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-29/letterone-tycoon-german-khan-loses-challenge-to-eu-sanctions>

<https://forbes.ua/news/rosiyskiy-milyarder-german-khan-prograv-sud-shchodo-znyattya-sanktsiy-es-29112023-17584>

<https://suspilne.media/628174-rosijskij-oligarh-han-prograv-sud-sodo-zanatta-sankcij-u-evrosouzi/>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/29/707133/>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3793527-rosijskij-oligarh-han-prograv-sud-sodo-znatta-sankcij-es.html>

<https://uainfo.org/blognews/1701271798-rosiyskiy-oligarh-han-prograv-sud-shchodo-znyattya-sanktsiy.html>

Олександр Пумпянський, син російського олігарха та бізнес-магната Дмитра Пумпянського, виграв апеляцію проти санкцій, запроваджених Європейським Союзом. Рішення Генерального суду Європейського Союзу в Люксембурзі зобов'язало Раду ЄС виключити Пумпянського зі списку санкцій через незаконне вторгнення росії в Україну.

<https://www.reuters.com/world/europe/son-russian-oligarch-pumpyansky-wins-appeal-against-eu-sanctions-2023-11-29/>

<https://theprint.in/world/son-of-russian-oligarch-pumpyansky-wins-appeal-against-eu-sanctions/1864644/>

<https://kyivindependent.com/reuters-russian-oligarchs-son-wins-appeal-against-sanctions/>

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-sud-ievrosoyuz-sanktsii-pumpyansyi-molodshyi/32706737.html>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3793664-sin-nablizenogo-do-putina-oligarha-cerez-sud-dobivsa-znatta-sankcij-es.html>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/29/707147/>

https://mbiz.censor.net/news/3458545/syn_rosiyiskogo_milyardera_zmig_sk_asuvaty_sanktsiyi_yes_cherez_sud

На тлі ескалації напруженості Європейський Союз (ЄС) розглядає можливість нових санкцій проти росії, які можуть дати державам-членам можливість конфіскувати російські активи. Фінське інформаційне агентство STT повідомило, що ці санкції можуть бути застосовані, якщо власники активів відмовляться виконувати директиву про продаж.

<https://bnn.network/world/russia/eu-contemplates-new-sanctions-to-seize-russian-assets-amid-rising-tensions/>

Російський олігарх Сулейман Керімов через підставних осіб намагається повернути свою 106-метрову яхту Amadea, яка зараз перебуває під санкціями США.

<https://www.reuters.com/world/ex-rosneft-chief-says-he-owns-seized-yacht-seeks-block-us-forfeiture-2023-11-28/?>

https://ipress.ua/news/rosiyskyu_oligarh_namagaietsya_povernuty_yahtu_zp_id_sanktsiy_ssha_reuters_350809.html

28 листопада 2023 р.

Голова Верховної Ради Руслан Стефанчук під час візиту у Брюссель обговорював із представниками європейських парламентів питання надання Україні військової допомоги, реабілітації та підготовки українських військових, замороження російських активів та передачу їх Україні.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3793179-stefancuk-u-brusseli-govoriv-pro-plani-es-sodo-postacanna-ukraini-miljona-snaradiv.html>

До 12-го пакету санкцій ЄС, який готують, включено важливий елемент – заходи, спрямовані на придушення здатності РФ виробляти ракети і безпілотники. Про це повідомив міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба на спільному брифінгу з високим представником Європейського Союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки Жозефом Боррелем у Брюсселі.

<https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-oboronna-promislovist-ye-klyuchem-do-spilnoyi-bezpeki-ukrayini-ta-vsdiyeyi-yevropi>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/28/707103/>

https://biz.censor.net/news/3458320/novi_sanktsiyi_yes_vdaryat_po_vyrobnytstvu_rosiyiskyh_raket_ta_bezpilotnykiv_kuleba

<https://portal.lviv.ua/news/2023/11/28/ies-hotuietsia-prydushty-zdatnist-rosii-vyroblaty-rakety-ta-drony-kuleba>

<https://delo.ua/politics/nastupni-sankciyi-jes-poslablyat-zdatnist-rf-viroblyati-rakety-ta-droni-kuleba-426633/>

<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/sankciji-proti-rosiji-ukrajina-chekaye-na-obmezheniya-yes-proti-postachalnikov-zapchastin-zayaviv-kuleba-50372102.html>

Європейська комісія ухвалила пропозицію щодо заборони російських алмазів. Найближчим часом документ направлять країнам ЄС. У нових санкціях проти РФ зокрема передбачено заборону на торгівлю алмазами, що походять з РФ, перевозяться транзитом або експортуються з Росії.

Європейський Союз розробляє заборони на російські алмази в межах свого 12-го пакету санкцій, спрямованих на посилення тиску на військову економіку Москви та припинення потоку коштів, які країна використовує для купівлі боєприпасів і безпілотників у Північній Кореї та Ірану.

<https://www.france24.com/en/live-news/20231128-diamond-trade-polishes-its-act-as-russia-sanctions-loom>

<https://economictimes.indiatimes.com/news/international/business/diamond-trade-polishes-its-act-as-russia-sanctions-loom/articleshow/105556217.cms>

<https://www.iraqinews.com/business/diamond-trade-polishes-its-act-as-russia-sanctions-loom/>

https://trendsmena.com/business/diamond-industry-adopts-tracking-as-russia-sanctions-loom/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=diamond-industry-adopts-tracking-as-russia-sanctions-loom

<https://menafn.com/1107495035/Diamond-trade-polishes-its-act-as-Russia-sanctions-loom>

https://www.romesentinel.com/ce/news/diamond-trade-polishes-its-act-as-russia-sanctions-loom/article_9fe036aa-73ce-576b-bc3f-e3748b9f27c6.html

<https://unn.ua/en/news/the-12th-package-of-sanctions-against-russia-includes-a-ban-on-russian-diamonds-but-no-new-measures-on-gas-politico>

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/28/7174481/>

<https://suspilne.media/627315-evrokomisia-pidtrimala-propoziciu-pro-zaboronu-na-prodaz-rosijskih-almaziv-afp/>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/28/707086/>
<https://bukvy.org/yevrokomisiya-pogodyla-propozyciyu-stosovno-zaborony-na-prodazh-rosijskyh-almaziv/>
https://gazeta.ua/articles/economics/_u-es-pidtrimali-zaboronu-na-prodazh-rosijskih-almaziv/1165847

Новий, дванадцятий, пакет санкцій Європейського Союзу дозволить підсанкційним росіянам продати заморожені активи. В іншому випадку вони можуть бути вилучені.

Така можливість дозволить Фінляндії забрати у росіян спортивну арену Helsinki Halli (колишня Hartwall Arena). Стадіон, де виступав хокейний клуб «Йокеріт», простоє через санкції проти її російських власників – Геннадія Тимченка та братів Ротенбергів.

https://mbiz.censor.net/news/3458273/novi_sanktsiyi_yes_dozvolyat_zabrat_y_v_otochennya_putina_sportyvnu_arenu_u_stolytsi_finlyandiyyi

<https://golos.zp.ua/obshhestvo/262145/novi-sankcii-ies-mozhut-dopomogti-finlyandii-zabрати-u-rosijskih-oligarhiv-stadion>

<https://biz.liga.net/ua/all/nedvizhimost/novosti/novi-sanktsii-yes-dozvoliat-finliandii-zabraty-u-rosiian-sportyvnu-arenu-v-helsinki>

У Європейському парламенті вважають, що екологічні злочини росії в Україні можуть бути достатнім приводом для конфіскації заморожених російських активів і передання їх для відновлення України. Депутат Європарламенту Андрюс Кубілюс розповів, що над ухваленням відповідної резолюції вже працюють.

Він акцентував, що в Бельгії перебуває близько 200 млрд євро заморожених активів країни-агресора, які можна використати в цьому механізмі.

<https://help.hvyllya.net/uk/283439-evrodeputat-nazval-povod-dlya-konfiskacii-zamorozhennyh-rossijskih-aktivov>

Російські клієнти SPB Exchange повернуть третину валютних коштів після санкцій США.

<https://www.reuters.com/markets/europe/russias-spb-exchange-clients-get-third-fx-funds-back-after-us-sanctions-2023-11-28/>

27 листопада 2023 р.

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль провів зустріч із Віце-президентом Європейської комісії з питань цінностей та прозорості Верою Юровою, яка перебуває в Києві з робочим візитом.

Прем'єр-міністр: «Розраховуємо на подальшу ефективну роботу з ЄС над розробкою механізму конфіскації заморожених російських активів».

<https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-rozrakhovuiemo-na-podalshu-efektyvnu-robotu-z-ies-nad-rozrobkoju-mekhanizmu-konfiskatsii-zamorozhenykh-rosiiskyykh-aktyviv>

<https://www.dw.com/uk/smigal-evrokomisii-rf-mae-pocati-platiti-ukraini-vze-z-nastupnogo-roku/a-67567469>

<https://interfax.com.ua/news/general/950506.html>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3792609-smigal-zustrivsa-z-viceprezidentkou-evrokomisii-urovou-govorili-pro-reformi.html>

<https://unn.ua/news/obhovoryly-mekhanizm-konfiskatsii-zamorozhenykh-rosiiskyykh-aktyviv-shmyhal-zustrivsia-iz-vitseprezydentom-yevrokomisii>

<https://armyinform.com.ua/2023/11/27/premyer-ministr-ukrayiny-zustrivsia-z-viceprezidentkoyu-yevrokomisiyi-govoryly-pro-reformy-i-konfiskaciyu-aktyviv-rf/>

Європейська комісія зараз працює над директивою, яка дозволить використовувати на користь України заморожені активи росії, що знаходяться у Європі. Про це розповіла віцепрезидентка Єврокомісії Вера Юрова.

<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/aktivi-rosiji-u-yes-do-kincy-a-roku-gotuyut-direktivu-dlya-peredachi-koshtiv-ukrajini-50371701.html>

Віцепрезидентка Єврокомісії з питань цінностей та прозорості Вера Юрова провела зустріч із Генеральним прокурором України Андрієм Костіним. Віцепрезидентка Єврокомісії наголосила, що «росія має понести відповідальність та заплатити за свої військові злочини».

Юрова і Костін обговорили боротьбу з корупцією, а також тип спеціального трибуналу щодо злочинів агресії. Також на зустрічі йшлося про можливе використання коштів, отриманих від арештованих російських активів, з дотриманням законодавства ЄС та міжнародного права.

https://lb.ua/society/2023/11/27/586295_vitseprezidentka_ievrokomisii.html

<https://meta.ua/uk/news/politics/98454-kostin-i-smigal-obgovorili-z-vitseprezidentkoyu-evrokomisiyi-vidpovidalnist-rf-za-zlochiny/>

Законопроект, схвалений комітетом із зовнішніх відносин при нижній палаті Конгресу США, має на увазі можливість рф отримати частковий доступ до своїх заморожених закордонних активів в обмін на виплату Україні репарацій і припинення вторгнення. Цю інформацію повідомила заступник міністра юстиції України Ірина Мудра.

<https://vesti.ua/uk/politika-uk/rosiyi-mozhut-povernuti-chastinu-zamorozhenih-aktiviv-ale-ye-umovi>

<https://yur-gazeta.com/golovna/irina-mudra-ukrayina-gotue-roadmap-zivstvorennya-mizhnarodnoyi-ugodi-shchodo-kompensaciyi-zavdanih-r.html>

Президент росії Володимир Путін підписав розпорядження, яким схвалив передачу російських активів американського виробника

будівельного та гірничого обладнання Caterpillar місцевому інвестору ТОВ «ПСК – Новые решения». У документі сказано, що дозвіл діє на купівлю 100% часток російських активів.

<https://www.reuters.com/markets/deals/putin-clears-acquisition-caterpillars-russian-assets-2023-11-27/>

<https://www.marketscreener.com/quote/stock/CATERPILLAR-INC-4817/news/Putin-clears-acquisition-of-Caterpillar-s-Russian-assets-45443332/>

<https://www.nasdaq.com/articles/putin-clears-acquisition-of-caterpillars-russian-assets-0>

<https://www.xm.com/au/research/markets/allNews/reuters/putin-clears-acquisition-of-caterpillars-russian-assets-53704428>

<https://www.msn.com/en-gb/money/other/putin-clears-acquisition-of-caterpillar-s-russian-assets/ar-AA1kBmP1?ocid=finance-verthp-feeds>

<https://forbes.ua/news/amerikanska-caterpillar-otrimala-dozvil-na-prodazh-rosiyskikh-aktiviv-27112023-17535>

https://mbiz.censor.net/news/3458102/amerykanskyyi_gigant_caterpillar_otr_ymav_dozvil_na_proday_aktiviv_i_ostatochno_yide_z_rosiyi

<https://zn.ua/ukr/WORLD/amerikanska-caterpillar-vikhodit-iz-rosijskoho-rinku-putin-viznachiv-novikh-vlasnikiv-aktiviv.html>

<https://biz.nv.ua/ukr/markets/putin-dozvoliv-pridbati-aktivi-schaeffler-ta-caterpillar-zavodi-v-ulyanovsku-ta-leningradskiy-oblasti-50371780.html>

Індія наполягає на оплаті російської нафти своїми рупіями. Центробанк РФ видав негласну заборону на прийом рупій в оплату нафти. Індійський маршрут, один із найприбутковіших російських маршрутів торгівлі нафтою з моменту введення західних санкцій, стикається із серйозною проблемою через проблеми оплати.

<https://www.reuters.com/markets/currency-clashes-sour-russias-oil-trade-with-asia-2023-11-27/>

<https://economistua.com/rosiya-vidmovlyayetsya-prodavaty-naftu-indiyi-za-rupiyi-zmi/>

<https://kyiinfo.com.ua/rosiya-ne-mozhe-prodavaty-naftu-do-indiyi/>

https://lb.ua/world/2023/11/27/586290_zahidni_sanktsii_suttievo_vplinuli.html

<https://suspilne.media/626571-torgivla-naftou-miz-rf-ta-azieju-stiknulas-iz-problemami-cerez-zahidni-sankcii/>

https://mbiz.censor.net/news/3458083/sanktsiyi_pratsyuyut_rosiya_neofitsiyino_vidmovylas_prodavaty_indiyi_naftu_za_rupiyi

<https://newsua.one/news-world/92285.html>

Туреччина за рік наростила втричі експорт продукції подвійного призначення, яку Вашингтон вважає критично важливою для російської військової промисловості. Найімовірніше, йдеться про постачання Москві в обхід західних санкцій.

<https://www.ft.com/content/1cef6628-32eb-49c9-a7f1-2aef9bce4239>

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-turechchina-rosia-eksport/32702035.html>

<https://forbes.ua/svit/komu-viyna-a-komu-i-pidyom-torgivli-turechchina-vtrichi-narostila-eksport-tovariv-podviynogo-priznachennya-do-rosii-analiz-ft-27112023-17523>

<https://www.euronews.com/business/2023/11/27/turkey-faces-scrutiny-as-exports-to-russia-surge-fuelling-concerns-of-sanctions-evasion>

26 листопада 2023 р.

Міністерка оборони Чехії Яна Чернохова заявила у неділю, що запас чеських армійських складів вичерпався, однак наразі країна оформлює ліцензії на експорт військових матеріалів в Україну.

<https://ruski.radio.cz/minoborony-armeyskiy-zapas-istoshchilsya-tehniki-kotoruyu-chehiya-mozhet-8801219>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3792160-cehia-nadavatime-licenzii-na-postavki-vijskovih-materialiv-v-ukrainu-zamist-vijskovo-tehniki.html>

Сполученим Штатам до кінця 2023 року буде важко ухвалити нові заходи з надання допомоги Україні та Ізраїлю, в той час як у Конгресі зберігаються розбіжності з приводу пропонуванних змін в охороні південного кордону. Про це заявив голова комітету з розвідки Палати представників США Майк Тернер.

«Конгрес вимагатиме зміни законів для того, щоб кордон повернувся до попереднього стану», – заявив він. За словами політика, це може включати обмеження на в'їзд осіб, які шукають притулку, через мексиканський кордон та інші положення щодо його охорони.

Республіканці в Конгресі США прагнуть пов'язати схвалення іноземної військової допомоги з посиленням прикордонної політики після того, як президент Джо Байден підписав тимчасовий законопроект, що продовжує фінансування уряду США до початку наступного року.

«Я думаю, що буде дуже важко домогтися цього до кінця року, і наразі перешкодою є політика Білого дому щодо південного кордону», – сказав Тернер.

Цього тижня Конгрес повертається до роботи, на порядку денному – ухвалення законів щодо Ізраїлю та України. Подальші ускладнення поставлять під питання, чи буде Вашингтон продовжувати надавати своїм союзникам ресурси та озброєння.

<https://podrobnosti.ua/2485583-u-ssha-zajavili-scho-kongresu-bude-vazhko-vzhiti-novih-zahodv-schodo-dopomogi-ukran-do-kntsja-roku.html>

З'явилася інформація, що підставні фірми російського олігарха Романа Абрамовича, який обіцяв дати грошей на відновлення України, зароблятимуть гроші на «відновленні інфраструктури» в нашій країні.

<https://znaj.ua/kompromat/471913-ukrajinu-zruynovanu-rosiyskimi-raketami-vidnovlyuvatimut-metalom-oligarha-abramovicha>

Європейський Союз виділив Україні 50 мільйонів євро на ремонт портової інфраструктури. Про це заявила президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн. «Попри війну, Україна продовжує годувати світ. У цих зусиллях ви можете розраховувати на ЄС. Ми продовжуємо вдосконалювати наші «лінії солідарності» і надамо 50 мільйонів євро на ремонт вашої портової інфраструктури», – повідомила вона.

<https://economistua.com/yes-vydilyv-transh-na-remont-ukrayinskyh-portiv/>

Найбільшого німецького інвестора у будівельній галузі росії Knauf внесено до переліку міжнародних спонсорів війни. Про це повідомили в Національному агентстві з питань запобігання корупції (НАЗК).

Лише за 2022 рік один з найбільших у світі виробників будматеріалів Knauf сплатив до бюджету держави-терориста рф близько \$117 млн. Крім того, німецька компанія активно сприяє мобілізації в росії, відправляючи своїх співробітників на війну проти України. Це для НАЗК стало підставою для внесення компанії Knauf до переліку міжнародних спонсорів війни.

<https://finclub.net/ua/news/knauf-vykyryly-u-finansuvanni-rosiiskoi-ahresii.html>

Росія веде радіоелектронну війну «використовуючи технології Великобританії», стверджує українське досьє. Доповідь закликає уряд вжити негайних заходів, щоб перервати постачання технологій, які використовуються в радіоелектронній боротьбі. Згідно з новим звітом, багатьом країнам, які запровадили санкції проти росії через війну в Україні, необхідно вжити термінових заходів, щоб перервати постачання технологій для її кампанії радіоелектронної боротьби.

Досьє, зібране Україною та розповсюджене серед основних країн, які запровадили санкції, визначає ключові російські фірми, залучені до розробки та виробництва електронного військового обладнання. У ньому йдеться, що Велика Британія та інші країни ще не наклали санкцій на деякі залучені компанії. Він ідентифікував те, що, як він стверджує, є технологією, виготовленою британськими фірмами в деяких передових електронних обладнаннях, задіяних у конфлікті, і сказав, що необхідні більш ефективні дії для блокування використання іноземних компонентів.

<https://www.theguardian.com/world/2023/nov/26/russia-wages-electronic-warfare-using-uk-made-tech-ukraine-dossier-claims>

<https://kyivindependent.com/guardian-ukraine-report-calls-for-disruption-of-supplies-for-russias-electronic-warfare>

25 листопада 2023 р.

Швейцарія стежить за міжнародним обговоренням щодо використання заморожених російських активів на відбудову України і чує позиції різних країн, однак вважає, що ці санкції мають бути реалізовані дуже чітко. Про це заявив Президент Швейцарії Ален Берсе на спільній з Президентом України та Прем'єр-міністром Литви пресконференції у Києві.

Ален Берсе зазначив, що наразі у Швейцарії є два типи заморожених російських активів – ті, що належать окремим підсанкційним особам або компаніям, і активи російського федерального резерву.

«Ми сьогодні вранці якраз обговорювали з паном Президентом Володимиром Зеленським подальші кроки в цьому напрямку. Втім, важливо реалізувати санкції дуже чітко. Безумовно, ми повністю відкриті. Ми чуємо позиції різних країн. Зараз триває міжнародне обговорення цього питання. Воно дуже конкретне – ми маємо чітко розподілити заморожені активи, що належать окремим особам і підсанкційним компаніям, а також заморожені активи країни. Якраз це обговорення триває, ми слідкуємо за цим і будемо робити все можливе», – сказав Президент Швейцарії.

<https://www.holosameryky.com/a/dopomoha-shvejcarii/7370060.html>

<https://kyivindependent.com/zelensky-meets-swiss-president-in-kyiv/>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3791769-prezident-svejcarii-pro-zamorozeni-aktivi-rf-dla-ukraini-ci-sankcii-treba-realizuvati-duze-citko.html>

https://lb.ua/news/2023/11/25/585995_volodimir_zelenskiy_obgovoriv_z.html

<https://suspilne.media/625337-zelenskij-i-prezident-svejcarii-obgovorili-pro-rozminuvanna-ta-vikoristanna-zamorozenih-aktiviv-rf/>

<https://gordonua.com/ukr/news/politics/v-ukrajinu-prijikhav-prezident-shvejsariji-1689128.html>

<https://armyinform.com.ua/2023/11/25/volodymyr-zelenskiy-zustrivsyia-z-prezydentom-shvejczarskoyi-konfederacziyi/>

Євросоюз має намір додати в 12-й пакет санкції проти осіб і організацій, які брали участь у захопленні активів європейських компаній в Росії. Досі Брюссель не карав тих, хто заробив на конфіскації, але це зміниться, якщо країни ЄС схвалять останні пропозиції Єврокомісії.

<https://www.unian.ua/world/yes-vvede-sankciji-proti-rosiyan-yaki-brali-uchast-u-zahoplenni-yevropeyskih-aktiviv-12466008.html>

Країни-скептики хочуть максимально звузити перелік товарів, на які поширюватиметься обмеження. Група країн-членів ЄС наполягає на послабленні пропозицій Європейського Союзу, спрямованих на боротьбу з обходом санкцій проти Росії через треті країни.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-25/some-eu-nations-push-to-weaken-russia-sanctions-enforcement-plan>

<https://www.dw.com/uk/bloomberg-nizka-krain-es-vistupae-za-pomaksenna-sankcij-sodo-rosii/a-67554661>

<https://glavcom.ua/world/world-economy/jes-zaproponovala-zhorstokij-mekhanizm-sanktsij-proti-rf-jaki-krajini-chleni-vijavilisja-proti-970803.html>
<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3791850-castina-krain-es-napolagae-na-poslablenni-obmezen-dla-moskvi-za-obhid-sankcij-zmi.html>
<https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/25/7430354/>
<https://www.rbc.ua/rus/news/chastina-krayin-es-napolyagae-oslablenni-1700936532.html>
<https://bukvy.org/deyaki-krayiny-yes-napolyagayut-na-poslablenni-planu-shhodo-borotby-z-obhodom-sankcziyi-rosiyeyu/>
<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/26/707006/>
<https://babel.ua/en/news/101042-bloomberg-a-number-of-large-eu-countries-are-in-favor-of-easing-sanctions-against-russia-in-the-new-package>

Заступник міністра фінансів США з питань тероризму та фінансової розвідки Браян Нельсон наступного тижня відвідає Туреччину для переговорів щодо американських санкцій проти рф і незаконної діяльності угруповання ХАМАС.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-25/us-official-to-visit-turkey-to-discuss-russia-sanctions-hamas?srnd=premium-europe>
<https://www.radiosvoboda.org/a/news-ssha-turechchyna-perehovory-sanktsiyi-rf/32700441.html>
<https://zn.ua/ukr/usa/zastupnik-ministra-finansiv-ssha-vidvidaje-turechchinu-obhovorit-sanktsiji-proti-rosiji-ta-khamas.html>
<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/sankciji-proti-rosiji-ssha-sprobuyut-perekonati-turechchinu-priyednatis-do-sankciy-proti-rosiji-i-hamas-50371392.html>
https://varta1.com.ua/news/ssha-namagaietsya-vmoviti-turechchinu-na-zhorstkishi-sankcziyi-proti-rosiyi---bloomberg_373529.html
<https://borgexpert.com/news/bloomberg-minfin-ssha-khoche-vmovyty-turechchynu-na-sanktsii-proty-rosii-ta-khamasu>
<https://newsinfrance.com/the-us-treasury-wants-to-persuade-turkey-to-impose-sanctions-against-russia-and-hamas/>

Через санкції Сполучених Штатів та Євросоюзу російська федерація втратила 76 пасажирських літаків. Через обмеження до росії заборонили постачати літками та комплектуючі, а також зобов'язали лізингодавців повернути літаки, які вже здані в лізинг.

<https://english.nv.ua/nation/sanctions-oblige-lessors-to-return-leased-vessels-which-make-up-as-much-as-40-of-russian-fleet-50371241.html>
<https://news.yahoo.com/76-russian-passenger-planes-seized-144500748.html>
<https://rubryka.com/2023/11/25/cherез-zahidni-sanktsiyi-rosiya-vzhevratyla-76-pasazhyrskyh-litakiv/>
<https://www.slovoidilo.ua/2023/11/25/novyna/ekonomika/stalo-vidomostilky-pasazhyrskyx-litakiv-vratyla-rosiya-через-sankcziyi>
<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/25/706997/>

https://lb.ua/world/2023/11/25/585986_cherez_zahidni_sanktsii_rf_vtratila_76.html

<https://glavcom.ua/world/world-economy/vlada-rf-ziznalasja-skilki-pasazhirskikh-litaktiv-vtratila-cherez-sanktsiji-970767.html>

<https://tsn.ua/ato/rosiya-zayavila-pro-vratu-mayzhe-80-pasazhirskikh-litaktiv-cherez-sankciyi-2458057.html>

<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/sankciji-proti-rosiji-v-yes-zaproponuvali-noviy-sankciyniy-mehanizm-deyaki-krajini-proti-50371276.html>

<https://trueua.info/news/u-rosii-poskarzhilysya-na-zahlivi-naslidki-zahidnih-sankcij>

<https://expert.in.ua/world/25112023-cherez-sanktsiyi-rosiya-vtratila-76-litaktiv/>

<https://kyiv24.news/news/rosiya-vtratyla-76-pasazhyrskiyh-litaktiv-cherez-sankciyi>

<https://inkorr.com/rosia-ziznalasa-skilki-pasazirskikh-litaktiv-vtratila-cerez-sankcii-207317>

<https://informer.ua/uk/rosiyska-vlada-viznala-shcho-vtratila-76-pasazhirskikh-litaktiv-za-kordonom-cherez-sankciji>

Зерно та інша продукція з окупованих росією українських територій мають бути предметом санкцій, заявив президент Латвії Едгарс Рінкевичс на пресконференції в Києві в суботу.

«Продукти харчування, медичні продукти не внесено до санкційного пакета. Але я думаю, що питання зерна або інших продуктів харчування, які походять з окупованих територій України, все одно слід врахувати в санкційному механізмі», – сказав він.

<https://www.dw.com/uk/prezident-latvii-vistupiv-za-sankcii-na-zerno-so-pohodit-z-okupovanih-teritorij/a-67553335>

<https://www.holosameryky.com/a/berse-u-kyjevi-zernovy-summit/7369906.html>

<https://interfax.com.ua/news/political/950142.html>

<https://wz.lviv.ua/news/501955-sanktsii-shchodo-rosii-maiut-stosuvatysia-vkradenoho-zerna-z-okupovanykh-terytorii>

<https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/prezident-latviji-zaklikav-vrakhuvati-pitannja-vkradenoho-rosijeju-zerna-v-sanktsijakh.html>

<https://ukrayina.novyny.live/prezident-latviyi-nazvav-shche-odnu-pidstavu-dlia-novikh-sanktsii-proti-rosiyi-134370.html>

<https://suspilne.media/625483-pitanna-zerna-ake-pohodit-z-okupovanih-teritorij-treba-vrahovuvati-u-sankciakh-proti-rf-rinkevics/>

24 листопада 2023 р.

Російська Федерація має заплатити за агресію проти України активами осіб, які з нею пов'язані, а арештовані кошти необхідно спрямувати на відбудову Української держави після бойових дій. На цьому Президент

України Володимир Зеленський наголосив під час спільної пресконференції з главою Латвійської Республіки Едгарсом Рінкевичсом у Києві.

Зеленський подякував Латвії за незмінну підтримку санкцій проти росії. Він наголосив на необхідності проведення роботи для блокування російських схем обходу санкцій на рівні кожної конкретної країни і загалом усієї Європи.

Водночас глава Української держави відзначив важливість початку міжнародної роботи щодо справедливого використання заморожених російських активів. Він висловив вдячність усім партнерам, які шукають конкретні юридичні рішення для того, щоб активи агресора були направлені постраждалим від агресії.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3791414-rosia-mae-zaplatiti-za-agresiu-proti-ukraini-svoimi-aktivami-zelenskij.html>

<https://www.unian.ua/war/rf-virit-tilki-v-ce-zelenskiy-poyasniv-yak-zmusiti-voroga-zaplatiti-za-napad-na-ukrajinu-12465876.html>

https://lb.ua/news/2023/11/24/585895_zelenskiy_zustrivsyia_kiievi_z.html

<https://armyinform.com.ua/2023/11/24/prezydenty-ukrayiny-ta-latviyi-obgovoryly-stale-postachannya-ta-vyrobnyctvo-snaryadiv-zbroyi-dlya-syl-oborony/>

Канада та ЄС висловилися за більш активну роботу над використанням активів РФ для України. Канада і Євросоюз вважають за необхідне домагатися відчутного прогресу в отриманні коштів для допомоги Україні від заморожених на Заході російських активів, ідеться у спільній заяві канадсько-європейського саміту.

«Канада і ЄС визнають, що необхідний рішучий прогрес у координації з їхніми партнерами в тому, як будь-які екстраординарні доходи в розпорядженні приватних організацій, отримані безпосередньо від іммобілізованих активів росії, можуть бути спрямовані на підтримку України та її відновлення й реконструкцію згідно із застосовними договірними зобов'язаннями і відповідно до законодавства ЄС і міжнародного права», – ідеться в документі, ухваленому сторонами в п'ятницю в канадському місті Сент-Джонс.

Канада і Євросоюз також заявили, що вони «прихильні до подальшого зміцнення співробітництва та координації щодо ширших дій стосовно санкцій, включно з перешкодами їх обходу, на підтримку наших політичних цілей».

https://www.kulr8.com/news/national/canada-and-eu-reiterate-support-for-ukraine/article_10a96acb-23de-5803-b8a2-3f0284577489.html

<https://interfax.com.ua/news/general/950020.html>

На росіян, котрі придбали частини європейських компаній після вторгнення РФ в Україну, наклали санкції. Серед таких підприємств – датська пивоварня Carlsberg, французький виробник продуктів харчування Danone та німецька компанія з виробництва спортивного одягу Adidas,

діяльність яких у Росії перейшла під контроль Кремля «з міркувань нацбезпеки». Досі ЄС не мав можливості карати тих, хто отримав вигоду з конфіскації. Однак це зміниться, якщо уряди блоку схвалять останні плани санкцій.

<https://www.politico.eu/article/eu-backs-new-sanctions-european-firms-danone-carlsberg-adidas-seized-russia/>

<https://newsua.one/news-world/92199.html>

<https://www.rbc.ua/rus/news/es-hoche-zaprovaditi-sanktsiyi-proti-osib-1700857438.html>

Національне агентство з питань запобігання корупції виключило три грецькі компанії з переліку міжнародних спонсорів війни – про це відомство заявило 24 листопада. Йдеться про компанії Thenamaris Ships Management Inc., Minerva Marine та TMC Tankers LTD. НАЗК пояснило рішення тим, що ці компанії, які займаються перевезеннями, припинили транспортування російської нафти.

<https://nazk.gov.ua/uk/novyny/prypynyly-transportuvannya-rosijskoyi-nafty-troh-gretskyh-kompanij-pereviznykiv-vyklyucheno-z-pereliku-mizhnarodnyh-sponsoriv-vijny/>

<https://forbes.ua/news/gretski-kompanii-vidmovilisya-perevoziti-rosijsku-naftu-nazk-viklyuchilo-ikh-zi-spisku-mizhnarodnykh-sponsoriv-viyani-24112023-17491>

<https://kyivindependent.com/ukraine-removes-3-greek-companies-from-international-sponsors-of-war-list/>

<https://www.ceskenoviny.cz/ukrinform/ukrajinsky/zprava.php?id=1157715>

<https://ua.krymr.com/a/news-nazk-hretski-kompanii-vykliuchennia-zi-spysku-sponsoriv-viyny/32698603.html>

<https://kosatka.media/category/neft/news/nazk-viklyuchilo-troh-greckih-pereviznikiv-zi-sponsoriv-viyani-za-vidmovu-perevoziti-rosijsku-naftu>

Російські фірми, які базуються в ОАЕ, потрапляють під посилений контроль з боку місцевих банків, оскільки ОАЕ стикаються з посиленням тиску з боку США в боротьбі з ухиленням від санкцій.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-23/uae-tightens-scrutiny-on-russian-firms-amid-pressure-from-us?sref=cus85deZ>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/24/706977/>

<https://babel.ua/news/100998-ob-yednani-arabski-emirati-posilili-finansoviy-kontrol-nad-rosiyskimi-kompaniyami-cherez-tisk-ssha>

Росія обговорює з Китаєм можливість будівництва підземного тунелю, який з'єднав би Крим з РФ. Одна з найбільших китайських будівельних компаній нібито готова взяти участь, але таємно.

<https://www.dw.com/uk/rf-hoche-pobuduvati-pidvodnij-tunel-v-krim-za-dopomogou-kitau-wp/a-67544403>

<https://www.washingtonpost.com/world/2023/11/24/russia-crimea-tunnel-china/>

<https://www.holosameryky.com/a/kerch-tunnel/7368540.html>

<https://www.slovoidilo.ua/2023/11/24/novyna/suspilstvo/rosiya-ta-kytaj-obhovoryuvaly-budivnytstvo-pidvodnoho-tunelyu-zyednaye-rf-krymom-wp>

https://varta1.com.ua/news/rosiya-zbiraietsya-za-dopomogoyu-kitayu-pobuduvati-tunel-yakiy-z-iednaie-krim-z-rf-detalnishe_373439.html